

349ste concert
Dinsdag 16 oktober 2012
20.00 uur

**AMSTERDAM
ENSEMBLE**

Eildert Beeftink, *piano*
Michael Hesselink, *klarinet*
Julia Tom, *cello*

Rosanne Philippens, *viol*

Grote zaal
Deventer
Schouwburg

Programma

Ludwig Van Beethoven (1770-1827)

Trio voor piano, klarinet en cello
in Bes gr. t. op. 11 (1798)
('Gassenhauertrio')

Allegro con brio
Adagio
Thema: 'Pria ch'io l'impegno'
Allegretto
8 Variaties

Johannes Brahms (1833– 1897)

Trio voor piano, klarinet en cello
in a kl. t. op.114 (1891)

Allegro
Adagio
Andantino grazioso
Allegro

pauze

Franz Schubert (1797-1828)

Trio voor piano, viool en cello
in Bes gr.t. D898 (op.99)
(1825 - 1827 ?)

Allegro moderato
Andante un poco mosso
Scherzo: Allegro
Rondo: Allegro vivace

Het Amsterdam Ensemble- piano, klarinet, cello - maakte zijn officiële debuut tijdens het Amsterdamse Grachtenfestival in 2009. Het Ensemble treedt op in steeds wisselende samenwerking met andere musici en bestrijkt zodoende een breed repertoire.

Eildert Beeftink studeerde bij o.a Haakon Austbø, Rudolf Jansen en Mila Baslowskaja en was in 1998 eerste prijswinnaar op het Sweelinck-Kiwanis kamermuziekconcours. Tezamen met zangers werd hij in 2005 en 2007 in meerdere categorieën onderscheiden op resp. het Nadia en Lili Boulanger Concours in Parijs en het Hugo Wolf Concours in Stuttgart.

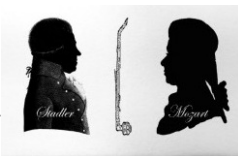
Michael Hesselink studeerde bij o.a. George Pieterse en Sabine Meyer, was eerste prijswinnaar op het Prinses Christina Concours en o.a. soloklarinettist van het Jeugdorkest van de Europese Unie en het Mahler Chamber Orchestra. In kamermuziekverband trad hij o.a. op in het festival van Janine Jansen in Utrecht.

Julia Tom, afkomstig uit California, studeerde aan de Juilliard School of Music, volgde lessen bij o.a. YoYo Ma en Boris Pergamenschikow, was solocellist van de Bremer Philharmoniker en maakt sinds 2010 deel uit van de cellogroep van het KCO.

Rosanne Philippens studeerde bij o.a Coosje Wijzenbeek en Vera Beths; in juni 2009 behaalde ze haar diploma summa cum laude en in hetzelfde jaar won zij de eerste prijs op het Oskar Back Concours. Zij bespeelt een in ca. 1750 gebouwde viool van Michel Angelo Bergonzi, Cremona, die meer dan 50 jaar in het bezit was van Herman Krebbers.

PROGRAMMATOELICHTING

In de nalatenschap van Johann Christoph Denner (1655-1707), geniaal bouwer van blaasinstrumenten te Neurenberg, werd naast blokfluiten, hobo's, fagotten en chalumeaux, ook een 'klarinet' aangevonden, waarschijnlijk de eerste ter wereld, die nu wordt bewaard in het museum van de University of California in Berkeley. De klarinet is op essentiële punten een ander instrument dan zijn voorloper, de chalumeau. De zonen van Denner en later vele anderen hebben de klarinet (het woord dateert van omstreeks 1710) verbeterd en in de 2e helft van de 18e eeuw werd het een gangbaar instrument in het symfonieorkest en vooral ook in de blaasmuziek die in die tijd zeer populair werd. De naam van Anton Stadler (1753-1812) zal eeuwig met de geschiedenis van de klarinet verbonden blijven:

Mozart componeerde voor hem het 'Kegelstatt' trio, het klarinetkwintet, het klarinetconcert en een belangrijke partij in de opera 'La Clemenza di Tito'.

Of **Beethoven** een klarinettist in gedachten had bij het componeren van zijn 'Gassenhauertrio' is niet duidelijk, de klarinetpartij is, met een paar aanpassingen, ook 'gedacht' voor viool, maar het laatste deel wordt daar duidelijk minder 'volks' van en dan gaat er toch een leuk randje vanaf. (Gassenhauer= straatdeuntje). Het thema van dit deel ('Voor ik aan het werk ga') is afkomstig uit een komische opera van Joseph Weigl, die in 1797 met veel succes werd opgevoerd in het Wiener Hoftheater; het werd een schlager die men in alle stegen van Wenen kon horen. Opmerkelijk zijn de twee variaties in mineur die de vrolijke stemming van de deun doorbreken en het geheel een dramatisch accent verlenen.

Een eeuw later was het wederom een begenadigde klarinettist die een componist stimuleerde tot het schrijven van composities voor dit instrument: Richard Mühlfeld (1856-1907), die in 1873 als violist was begonnen in het hoforkest van Meiningen waarvan hij enkele jaren later soloklarinettist werd. Na 1880, toen enkele grote dirigenten, o.a. Hans von Bülow, de leiding kregen groeide dit orkest uit tot één van de beste in Europa en in 1885 verzorgde het de eerste uitvoering van Brahms' 4e symfonie. Voorjaar 1891 toen **Brahms** een week in Meiningen verbleef sloeg de vonk over en werd hij diep geraakt door kwaliteiten van het spel van Mühlfeld en, terwijl eigenlijk al had besloten niet meer te componeren,

schreef hij in de zomer daarop het klarinettrio en het klarinetkwintet. In het najaar bezocht hij Meiningen wederom en nam hij deze composities mee. Het trio werd uitgeprobeerd op soirees aan het hof op 21 en 24 november door Mühlfeld, de cellist Robert Hausmann en Brahms aan de vleugel. Op 12

december volgde de officiële première in Berlijn door dezelfde spelers. Het werk is doortrokken van een

milde sfeer, als het ware in het strijklicht van de najaarszon. De partijen zijn dikwijls zo innig met elkaar verstrengeld dat, zo merkte een vriend van Brahms op, het lijkt 'alsof de instrumenten verliefd op elkaar zijn'. In het derde deel is de invloed van Johann Strauss jr., goede vriend van Brahms, duidelijk merkbaar, het Trio met de jodelende klarinet is een typisch Oostenrijkse Ländler. Pas in het rondoachtige laatste deel met wisselende maatsoorten (2/4, 6/8 en 9/8) horen we de voor Brahms zo typische gebalde energie; dit deel roept ook reminiscenties op aan Brahms' Hongaarse dansen.

Schubert schreef in 1812 één deel van een pianotrio, daarna hield hij zich jarenlang niet meer met deze bezetting bezig. Mogelijk voelde hij zich in de schaduw van Beethoven, die met zijn "Erzherzog trio" in 1811 de voor die tijd finale schepping van dit genre tot stand leek te hebben gebracht. Wanneer Schubert het pianotrio in Bes heeft gecomponeerd is onbekend, het manuscript is verloren gegaan. Het is zeker dat dit bij zijn overlijden niet meer in zijn bezit was, daar het ontbreekt op de lijsten die toen zijn opgesteld. De partituur is uiteindelijk in handen gekomen van Diabelli, die het trio in 1836 uitgaf. Het gehele werk straalt levensvreugde uit, om Robert Schumann te citeren: "Ein Blick auf das Trio von Schubert, und das erbärmliche Menschentreiben flieht zurück und die Welt glänzt wieder frisch". Maar wat is 'levensvreugde' bij Schubert? Wat betekent dit voor hem zelf? De thematiek van het eerste deel van het trio is nauw gerelateerd aan een lied dat hij in februari 1825 componeerde, 'Des Sängers Habe': *Schlagt mein ganzes Glück in Splitter, Nehmt mir alle Habe gleich, Lasset mir nur meine Zither, Und ich bleibe froh und reich!* De tekst is van Franz von Schlechta, een vroegere schoolvriend, maar de uitgegeven versie daarvan wijkt nogal sterk af van de liedtekst, die waarschijnlijk door Schubert zelf is aangepast en niet in de derde maar in de eerste persoon is geschreven. Het lijkt dus te gaan om Schubert zelf. De tekst somt vervolgens alle narigheid op o.a.: *liefdie mislukt, vriendschappen stukgelopen, maar: 'Kann ich beide stolz entbehren, aber meine Zither nicht'* en: *tenslotte wil ik geen steen maar mijn citer op mijn graf. Het laatste couplet: Dass, wenn zum stillen Reigen, aus des Todes dunklen Bann, mitternachts die Geister steigen, ich ihren Saiten rühren kann.* De tekst geeft uiting aan zowel wanhoop en opstandigheid als triomf. Graham Johnson beschouwt dit lied als een 'artistiek credo' van Schubert,

die sinds zijn ziekte in 1823 (2e stadium van syfilis) veelal somber gestemd was en ook veel lichamelijke klachten w.o. hoofdpijnen had. 'Muziek', zijn 'Zither', was waarvoor hij bestond! Met de kennis van onze tijd wordt vaak gedacht dat Schubert zich bewust zou zijn geweest van de dreiging die het doorgemaakt hebben van deze ziekte voor de toekomst zou kunnen betekenen (geestelijke aftakeling en verlammingen), maar dat verband was toen nog onbekend. Pas eind 19e eeuw werd dit in de geneeskundige wetenschap duidelijk en pas in 1913 werd dit definitief bacteriologisch aangetoond. Waarom Schubert zich vaak zo slecht voelde kunnen wij niet weten en wat hij allemaal heeft gedacht evenmin. Van musici, schrijvers en radiosprekers verneemt men vaak, als het gaat over Schubert's laatste jaren, uitspraken in deze trant: 'hij wist dat hij ongeneeslijk ziek was; hij voelde zijn dood naderen; in dit adagio horen wij zijn doodsstrijd' etc. Dit berust echter nergens op. Dat Schubert een preoccupatie had met de dood kun je wel zeggen, maar dat is iets anders dan het besef een ongeneeslijke ziekte te dragen. Ook wordt vaak gezegd dat Schubert is gestorven aan syfilis. Dit is onjuist. Hij werd begin november 1828 ernstig ziek en overleed op de 19e van die maand. De beschrijving van deze ziekteperiode, o.a. van Schubert's broer Ferdinand, past geheel bij tyfus, een ziekte die in Wenen toen endemisch voorkwam.

Lit: o.a. G. Johnson in 'An 1826 Schubertiad' Hyperion Schubert Edition - Fröhlich H.J. 'Schubert', Arbeiderspers 1982 - Schubert, Gottmer-componistenreeks 1982.

Volgende Concert Maandag 12 November 2012 Leopold String Trio (met Isabelle van Keulen, viool)

Beethoven, Strijktrio op. 9 nr.3

Von Dohnányi, Serenade

Mozart, Divertimento KV 563

19u: Inleiding Guus van Es, musicoloog

Programmatolichtingen en
recensies vindt u op de website:
www.kamermuziek-deventer.nl